

Academische basisschool
Utrecht - Amersfoort

**Casestudy collectief
praktijkonderzoek
2008-2009 DOK12**

1 Actuele ontwikkeling binnen basisschool DOK12

Harde gegevens

DOK12 is op 1 september 2008 gestart en daarmee de zeventiende school van de Stichting voor Katholiek Primair Onderwijs Amersfoort e.o. (KPOA). In een vijftal bijeenkomsten onder leiding van KPC Groep, is er voor deze school een opdracht geformuleerd. Een stevige opdracht, een stevige klus, met stevige uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn beschreven in het projectplan. Met dit projectplan en een gebouw om onderwijs te verzorgen telde DOK12 op 1 september 2008 49 leerlingen waarvan 16 leerlingen in de bovenbouw, 16 leerlingen in de middenbouw en 17 leerlingen in de onderbouw. De school groeit goed. Per 1 april 2009 telt de school 67 leerlingen en was er recht op een buitenreguliere telling. De prognose voor het nieuwe schooljaar is te starten met ongeveer 100 leerlingen. Dat is een verdubbeling van het aantal leerlingen bij de aanvang van de school.

DOK12 is tijdelijk gehuisvest in de VeenCampus. Hier zullen wij, zoals het er nu naar uitziet, tot 2010 blijven. DOK12, De Marke en de Sint Josephschool in Hooglanderveen verzorgen samen het katholiek onderwijs in Amersfoort-Vathorst. DOK12 zal uiteindelijk uitgroeien tot een basisschool met 700 tot 900 leerlingen. Echter, door het werken in units en de inrichting van de school zal er zeker een gevoel van kleinschaligheid zijn.

Wij vinden het belangrijk dat kinderen zich gehoord voelen en hebben oog voor het individu. De grootte van de school zal daar geen afbreuk aan doen.

Op DOK12 heerst een lerende, professionele cultuur. Binnen die cultuur gaat iedereen respectvol met elkaar om. Kinderen leren en groeien binnen een sociale omgeving waarin zij samenwerken en leven. Het werken

aan eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid maakt dat zij leren omgaan met vrijheid en met de beperkingen van die vrijheid. Er is ruimte om dingen uit te proberen, te onderzoeken en zelf oplossingen te vinden. Wij creëren een omgeving die daartoe uitnodigt. Kinderen worden

gestimuleerd om te gaan met eigen en elkaars mogelijkheden en grenzen.

DOK12 wil een lerende organisatie zijn, waarbij het leren van en met elkaar en het delen van ervaring kernkwaliteiten zijn. Het kenmerk van een lerende organisatie is, dat deze zich voortdurend aanpast aan een veranderende omgeving of eisen, welke een veranderende organisatie aan zichzelf stelt. Dit aanpassen vereist het aanleren

van nieuwe vaardigheden maar ook het van afleren van oude gewoontes. Een lerende organisatie is zichzelf continu aan het reorganiseren om haar gestelde doelen te bereiken. In een lerende organisatie zijn mensen voortdurend bezig om hun capaciteiten te verbeteren (te leren) om dat te bereiken wat ze echt willen bereiken. In een lerende organisatie worden nieuwe ideeën en collectieve ambities aangemoedigd. Op DOK12 wordt op alle niveaus geleerd; door leerlingen, leerkrachten, ondersteunend personeel, directie en bestuur.

'... mensen leren wat ze moeten leren, niet wat iemand anders denkt dat ze moeten leren'

Binnen de lerende organisatie bestaat het besef dat de werknemers de dragers zijn van kennis. Om die reden is er onder andere aandacht gekomen voor hun ontwikkeling. Er wordt binnen de lerende organisatie een balans gezocht tussen het ontwikkelen van de organisatie, de prestaties, de professionaliteit en de mogelijkheid voor de werknemers om zich persoonlijk en professioneel te ontwikkelen.

Wanneer een school voldoende wil kunnen inspelen op een veranderende omgeving, moeten niet alleen de individuele leerkrachten leren, maar de hele organisatie. Om die reden werken de medewerkers op DOK12 ook met een portfolio. Dit wordt een 'popfolio' genoemd. Hierin is het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) opgenomen om de ontwikkeling die de medewerkers doormaken te beschrijven en reflecteren ook zij op hun ontwikkelingsproces.

Kenmerken als academische basisschool

DOK12 is een academische basisschool, waar professioneel leren centraal staat en die haar actuele onderwijskundige ontwikkelingen verbindt met praktijkonderzoek door leerkrachtonderzoekers en studenten in het kader van een bachelor- of masteropleiding voor leraren basisonderwijs. Praktijkonderzoek maakt daarbij deel uit van het leren op de werkplek. Dit betekent dat leerkrachten in opleiding in het kader van de actuele schoolontwikkeling een concrete en afgebakende taak krijgen, die zij mede door het doen van praktijkonderzoek tot een goed einde kunnen brengen. Zo leren zij voor de praktijk relevant onderzoek te verrichten. Tegelijkertijd dragen zij als teamlid actief bij aan de kennis van het gehele team over het realiseren van de betreffende schoolontwikkeling.

Op DOK12 nemen naast de huidige medewerkers, twee studenten uit het 3e jaar van de pabo Hogeschool Domstad deel aan de dieptepilot Academische basisschool Utrecht-Amersfoort. De studenten hebben op maandag en dinsdag hun leer-werkplek binnen een unit en op woensdag verrichten zij hun praktijkonderzoek. De directeur van DOK12 neemt deel aan de kenniskring van dit lectoraat.

DOK12 biedt onderwijs aan waarin kinderen hun talenten zo goed en volledig mogelijk kunnen ontwikkelen. De uitgangspunten zijn vertaald in de volgende missie en visie:

Onze missie: Bepaal je eigen koers!

In de visie omschrijven we de andere manier van kijken naar het leren van kinderen in de volgende punten:

- Kwalitatief goed onderwijs bieden vanuit het vertrouwen in de ontwikkeling van kinderen.
- Kinderen toerusten om een positieve individuele bijdrage te leveren aan de globaliserende wereld.
- Kinderen zijn medeverantwoordelijk voor hun eigen leer- en ontwikkelingsproces.
- Verschillen dragen bij aan het leerproces van alle betrokkenen.
- Verantwoordelijkheid voor jezelf, de ander en de omgeving.
- Fouten worden gemaakt en zijn om van te leren.

Op DOK12 werken de kinderen, de unitleider, de basisgroepleerkrachten, de onderwijsassistent en de academische pabo-studenten samen in units. Iedere unit zal gaan bestaan uit drie basisgroepen. Groep 1, 2 en 3 vormen unit 'Onderbouw'; groep 3, 4, 5 zijn de 'Middenbouw' en de groepen 6, 7 en 8 vormen de 'Bovenbouw'. Een basisgroep bestaat uit kinderen van verschillende leeftijden en heeft een vaste basisgroepleerkracht.

Kinderen laten zich qua ontwikkeling niet 'vangen' in één groep. Met het werken in units spelen we in op de verschillen tussen kinderen. Het ene kind is ergens halverwege groep 2 toe aan lezen, terwijl een ander kind hier in groep 3 klaar voor is. Inspelen op dit soort ontwikkelingsverschillen vraagt om flexibele groepsvormen. Dit is een van de voordelen van het werken in units, daarnaast:

- leren kinderen van en met elkaar: kinderen van verschillende leeftijden met verschillende talenten ontmoeten elkaar, werken samen en leren samen;
- maken we gebruik van de kwaliteiten van elkaar: deze kwaliteiten komen in een unit ten goede aan alle kinderen en kunnen zowel binnen, als buiten de unit worden benut;
- is er tijd en ruimte voor kinderen: als bijvoorbeeld een deel van de unit buiten aan het sporten is onder leiding van een medewerker, is binnen letterlijk meer ruimte en intensievere begeleiding mogelijk voor de rest van de unit.

Op DOK12 werken we met kernconcepten waarmee doelgericht gewerkt wordt aan het verkrijgen van kennis, inzichten en vaardigheden. Er is een onderscheid gemaakt in kernconcepten behorend tot het domein van natuur en techniek en kernconcepten behorend tot het domein van mens en samenleving. Gezamenlijk dekken deze domeinen de kerndoelen voor wereldoriëntatie en andere, op inzicht gerichte, kerndoelen.

Op basis van deze doelen kunnen leerkrachten zelf de leeromgeving inrichten met diverse uitdagende werkvormen, activiteiten en leerbronnen.

De volgende thema's zullen jaarlijks schoolbreed aan de orde komen:

Natuur en techniek

Mens en samenleving

Energie

Macht

Materie

Binding

Groei en leven

Communicatie

Evenwicht en kringloop

Tijd en ruimte

Alle medewerkers op DOK12 kunnen kinderen begeleiden bij het benoemen van hun leervraag en/of begeleiden bij het vinden van leerbronnen bij hun leervraag. Talenten van de kinderen en de medewerkers worden in de samenwerking ten volle benut.

De volgende leerbronnen geven een idee bij wie, wat of waar informatie kan worden ingewonnen: medeleerlingen, medewerkers

op DOK12, bibliotheek,

boeken/tijdschriften/kranten,

leermethoden, internet, ouders, opa's &

oma's, natuurboerderij, experts van buiten de school etc.

Reflectie

De start van de school is zeer voorspoedig verlopen. Met het team is hard gewerkt om een eerste uitwerking van het onderwijsconcept te realiseren. Dit leidt tot een aantal vaste structuren om houvast te hebben. Het opstarten van een school vraagt veel tijd, het opstarten van een vernieuwende school vraagt daarbovenop tijd om stil te staan bij het aspect 'wat is er nu zo vernieuwend aan deze school'. De directeur en onderwijskundig leider van de ACBAS is een startende directeur die dit jaar ook de Magistrum doorstroomopleiding heeft gevolgd. Ook dit kost tijd. Daarnaast is DOK12 dit jaar gestart met het academischebasisschooltraject wat ook tijd verlangt. Tijd is inmiddels een aantal keer genoemd, het mag duidelijk zijn dat de factor tijd een belangrijke rol heeft gespeeld en nog steeds speelt. De overvolle schoolagenda die DOK12 heeft, waarin het tot stand brengen van de visie en de daarbij behorende aspecten prioriteit hebben werd aangevuld met het ACBAS traject. Naast teammeetings, studiedagen, invoering van kernconcepten, de ontwikkelingsgesprekken met ouders en praten met elkaar over vernieuwend onderwijs en daar handen en voeten aan geven vraagt tijd, rust en reflectie. De onderzoeksmethodiek van de ACBAS is hier een waardevolle invulling in geweest en heeft door de systematische aanpak een goede lijn neergezet. Echter ook voor het in de vingers krijgen van deze systematische aanpak is tijd nodig voor bezinning en reflectie. Een belangrijk leerpunt is het stellen van prioriteiten en een onderscheid maken tussen wat belangrijk is en wat prioriteit heeft.

2 Onderwijskundige schoolontwikkeling binnen DOK12

In de onderwijskundige uitgangspunten zijn de missie en visie van DOK12 vertaald naar de praktijk:

- De leerkracht is een coach die de kinderen ondersteunt in het leren stellen van leervragen. De coach begeleidt kinderen bij het reflecteren op het eigen leer- en ontwikkelingsproces.
- Ruimte voor creativiteit & ruimte om te experimenteren in een contextrijke, betekenisvolle leeromgeving. De medewerkers en kinderen dragen samen zorg voor een uitnodigende omgeving waar ruimte is om zelf te onderzoeken, te ervaren en te doen.
- Samenwerken & samen leren: Ontdekkend leren is een groepsproces, leren doe je ook van en met elkaar.
- (Mede)verantwoordelijkheid: Het kind geeft de richting aan: bepaalt de koers! Kinderen werken en leren op DOK12 naar eigen belangstelling en tempo. Niet alle kinderen doen hetzelfde: het kind staat centraal in zijn eigen leerproces.
- Basisvaardigheden: Binnen ons onderwijsconcept besteden we veel aandacht aan rekenen, taal en lezen. Deze basisvaardigheden staan de hele dag expliciet en impliciet centraal omdat dit vaardigheden zijn die je nodig hebt om je te kunnen ontwikkelen en om te kunnen leren.

Voor DOK12 is in een meerjarenplanning aangegeven welke ontwikkeling de school per schooljaar op het programma heeft staan om de visie van de school te realiseren. Naast allerlei grote en kleine aspecten van het opstarten van een school hebben er vier onderzoeken centraal gestaan.

Binnen de agenda 'Scholen voor morgen' is er vooral aandacht voor het verbeteren van taal- en rekenprestaties. Deze basisvaardigheden staan bij DOK12 centraal in de eerste zogenoemde werkblokken. Deze basisvaardigheden zijn cruciaal voor het succes in de andere vakken en met name het thematisch werken op DOK12.

Meervoudige intelligentie, ontwikkelen van talenten, werken op niveau en tempo van het kind zijn uitgangspunten in DOK12.

Specifieke doelstellingen en resultaten van uitgezet onderzoek van ACBAS en/of overige onderzoeken binnen de school

De te ontwikkelen leerlijnen op deze gebieden zijn onderdeel van de onderwijsagenda van DOK12 en dit jaar is het ACBAS onderzoek het uitwerken van de rekenleerlijn naar leerkrachtdoelen en kinder 'mijlpalen'. Met deze leervraag zullen zowel de academische basisschool studenten en alle (!!!) leerkrachten gezamenlijk onderzoek doen. De veranderende rol van de leraar staat hierbij centraal daar de leerkracht onderdeel is van dit onderzoeksproces waarbij leren van elkaar centraal staat.

Naast het ACBAS onderzoek is er een drietal onderzoeken gaande om innovatie en visierealisatie te bewerkstelligen. Deze onderwijsleerprocessen worden door de onderwijskundig leider geregisseerd en zijn gekoppeld aan onderzoek dat nodig is ten behoeve van DOK12. Het houden van overzicht, het leggen van verbanden en het bijsturen in het kader van de visie zijn hierin belangrijke taken voor de onderwijskundig leider. Marlous Meulenbroek doet onderzoek naar het inzetten van een portfolio als volgsysteem om de (leer)ontwikkeling van kinderen vorm te geven, Yvette Ten Barge doet onderzoek naar de leerkracht als coach en tot slot doet Willy van Dijk onderzoek naar het competentieprofiel voor (toekomstige) medewerkers op DOK12. Bij al deze onderzoeken stond de cyclus van onderzoek doen zoals gebruikt in de ACBAS centraal. Zodoende werd er op de verschillende gebieden op eenzelfde manier onderzoek gedaan. De leerkrachtonderzoekers voerden zelf onderzoeken uit om ten eerste bekend te raken met het doen van onderzoek en ten tweede zelf aan hun ontwikkeling te werken. De verschillende onderzoeken hebben hun eigen uitgangspunten gerelateerd aan de schoolontwikkeling. De opbrengsten van de onderzoeken zullen verschillend van aard zijn. Waar de rekenleertijnen hun concrete uitwerking zullen hebben voor met name kinderen, ouders en leerkrachten, zal het competentieprofiel meer een instrument zijn voor de organisatie voor het aantrekken van nieuwe (en binnen het profiel passende) leerkrachten.

Reflectie

Het belangrijkste resultaat van het relateren van de onderzoeksvragen aan de schoolontwikkeling van DOK12 is het op koers krijgen van de schoolorganisatie. De onderwijskundig leider heeft samen met het kenniskringlid van Hogeschool Domstad de onderzoeksopzet opgesteld en die opzet voorgelegd aan het team om zo draagvlak te creëren.

Een tweede belangrijke opbrengst is het geven van inzicht aan alle medewerkers in het doen van onderzoek en hiermee de kennisbasis van de leerkrachten verhogen en het doen van onderzoek implementeren in de alledaagse praktijk. Per kenniskringbijeenkomst stond een stap uit de onderzoekscyclus centraal. Vooraf stelde de onderwijskundig leider samen met het kenniskringlid van de Hogeschool per keer een agenda samen gericht op de fase van onderzoek waarin we zaten. Het faciliteren van onderzoek doen is een belangrijk aandachtspunt. Los van het feit dat dit in tijd uitgedrukt dient te worden is ook het faciliteren van de vorm van begeleiding belangrijk. Het doen van onderzoek is namelijk voor de medewerkers op DOK12 nieuw en zal dus goed bewaakt en gevolgd moeten worden om de resultaten ook daadwerkelijk op te leveren. Voor dit faciliteren is te weinig aandacht geweest. Het inroosteren van een achttal kleine kenniskringbijeenkomsten was vaak een puzzel in de agenda's.

>

> **Reflectie**

Dit omdat er ook bijeenkomsten georganiseerd worden waarbij de kernconcepten centraal staan alsmede bijeenkomsten waarbij de dagelijkse procesgang op DOK12 centraal staat. Acht kleine kenniskringbijeenkomsten vragen een stevige tijdsinvestering. Die tijd is nodig opdat leerkrachten, studenten en onderwijskundig leider elkaar kunnen informeren en kunnen communiceren over de onderzoeken.

Daarnaast is tijd nodig om aan het onderzoek te werken. Met alle onderzoekers is er ongeveer om de vier tot zes weken een afspraak met de onderwijskundig leider georganiseerd om deze aan de ene kant op de hoogte te houden van het onderzoek en verslag te doen van de voortgang. Aan de andere kant was het belangrijk in deze ontmoetingen om te bekijken of het onderzoek binnen de kaders van de onderwijskundige ontwikkeling van DOK12 bleef passen.

Deze werkwijze was zeer effectief, tevens doordat de onderwijskundig leider zelf onderzoek heeft gedaan en vanuit haar ervaring de mensen kon bevestigen en stimuleren in hun ontwikkeling t.a.v. het doen van onderzoek. Eind dit schooljaar zullen de vier onderzoeken afgerond zijn. De bijdrage van de onderwijskundig leider is hierin relatief groot geweest. Rondom het ACBAS onderzoek dat dreigde te stagneren zijn interventies gepleegd. Deze interventies bestonden uit een tweewekelijkse terugkoppeling met studenten, waarin de uitgevoerde stappen geëvalueerd werden en de vervolgstappen besproken. Geconcludeerd werd dat de studenten niet zomaar uit zichzelf feedback vroegen en ook niet terugkoppelden wat ze met eerder ontvangen feedback en input hadden gedaan. Daarom is gevraagd of het kenniskringlid van de Hogeschool hen extra op de kwaliteit van hun onderzoek zou willen begeleiden. Daarnaast heeft de onderwijskundig leider overleg gehad met de studieloopbaanbegeleider van de studenten over hun studievoortgang en het verloop van het onderzoeksproces.

Dit overleg met de studieloopbaanbegeleider is (te) laat geweest. Het contact was te fragmentarisch van aard waardoor de onderwijskundig leider niet goed wist wat de rol van de studieloopbaanbegeleider exact was. Zodoende heeft de onderwijskundig leider ook op zich genomen om de studenten concreet te begeleiden bij aspecten als het doen van een interview etc. Een tijdrovende investering met als doel het doen slagen van het onderzoek. Er is namelijk baat bij de uitkomsten van het onderzoek.

Tot slot blijken de studenten niet 'te passen' binnen de kaders van het ACBAS, zij hebben beiden een achterstand en zijn minder zelfstandig dan gevraagd werd voor het ACBAS traject. Door de studenten intensiever te gaan begeleiden bij hun traject heeft de onderwijskundig leider het behalen van dit onderzoek toch veilig kunnen stellen. Dat een van de studenten ook moet stoppen met het traject is bijzonder spijtig, los van de tijdsinvestering van en in deze student is dit een teleurstelling voor zowel de student als de school.

Een belangrijk leerpunt is het gegeven dat vier onderzoeken in een schooljaar veelgevraagd is van een (op)startende school. Op zeker moment draaiden alle onderzoeken volop en werd ook bij alle onderzoeken de inbreng van het team gevraagd. Dit was veel. >

> *Reflectie*

Naast de organisatie van alle dag en de eigen onderzoeken, werd hen gevraagd om input te leveren, interviews af te laten nemen en te reageren op definities. Deze planning zal volgend jaar beter bewaakt moeten worden.

Ook ligt er voor volgend jaar een grote uitdaging om de onderzoeken te faciliteren.

Hoe organiseren we momenten waarop we met elkaar kunnen reflecteren op coachend leerkrachtgedrag en op welke wijze maken we een eerste start met het vernieuwen van de portfolio's, hoe gaan we verder met het opzetten van de rekenleerlijnen? Hiervoor zal tijd beschikbaar gesteld moeten worden. Dit vraagt om een goed management van de in te zetten studiedagen. Gelukkig staan er acht studiedagen op de planning en is de tijd er, maar de uitdaging ligt ook in wie faciliteert en organiseert wat. Zodat we met zijn allen eigenaar worden van de uitgevoerde onderzoeken.

3 Procesgang binnen de leer-/ onderzoeks- kleine kenniskring

Wat ging eraan vooraf...

Omdat deelname aan de kenniskring 'Academische Basisschool' nieuw was voor de onderwijskundig leider van DOK12, Bettine Bakker en het prettig was om nader kennis te maken met het betrokken kenniskringlid van Domstad: Simone de Koning, heeft er een vooroverleg plaatsgevonden op 11 september 2008. Verheldering van rollen (zie boekje 'Rollen en taken') en het verkennen van mogelijk te onderzoeken schoolontwikkelingspunten stonden centraal.

In het document 'Een nieuwe school met een nieuw concept Amersfoort Vathorst' d.d. mei 2008 staan de onderwijskundige uitgangspunten van DOK12 beschreven.

In de schoolgids zijn die punten verder geconcretiseerd en op basis daarvan is de school in augustus 2008 van start is gegaan. Een concrete 'schoolontwikkelingsagenda' was nog niet gereed. In diverse documenten staan echter al veel punten die verder onderzocht en uitgewerkt kunnen worden. Genoemd worden: inzetten van betekenisvolle kringactiviteiten, verantwoordelijkheid van kinderen bij hun leer- en ontwikkelingsproces, reflecteren van en met kinderen op hun werk, samenwerken van kinderen en leerkrachten, de leerkracht als coach, inhoud en vorm portfolio, werken in thema's met de kernconcepten van KPC en methodes als bron inzetten.

Impressie van het onderzoek binnen de school

Bijeenkomst 1: Schoolontwikkelingstaak afbakenen, van schoolontwikkelingsagenda naar onderzoeksthema

Op 23 september heeft de eerste 'kleine' kenniskring plaatsgevonden op DOK12. Aanwezig waren: de lector academische basisschool, de projectleider van het pilot-project Academische basisschool Utrecht-Amersfoort, de directeur, alle teamleden, de (academische) studenten, de studieloopbaanbegeleider en het kenniskringlid van Hogeschool Domstad. Samen werden mogelijke onderzoeksthema's verkend en de verschillende rollen en taken benoemd. Bettine zal als directeur/onderwijskundig leider de bijdrage van het onderzoek aan de schoolontwikkeling bewaken. Simone begeleidt en stuurt op de te nemen stappen in het onderzoeksproces, de studenten en alle leerkrachten van DOK12 zullen het onderzoek uitvoeren. Vakdocenten van Domstad kunnen tussentijds worden gevraagd om feedback te geven op het onderzoek. Op DOK12 worden er komend schooljaar, naast het kenniskringonderzoek, ook nog andere onderzoeken uitgevoerd. Marlous Meulenbroek doet onderzoek naar het inzetten van een portfolio als volgtstelsel om de (leer)ontwikkeling van kinderen vorm te geven, Yvette Ten Barge doet onderzoek naar de leerkracht als coach en tot slot doet Willy van Dijk onderzoek naar het competentieprofiel voor (toekomstige) medewerkers op DOK12.

Vanuit de missie van DOK12 'Bepaal je eigen koers' zou het doordenken van het begrip 'autonomie' een logische start zijn, maar ook veelomvattend en nog weinig concreet. Naar aanleiding van de vraag van de lector "wat moet het te starten onderzoek jullie over een jaar opgeleverd hebben" kwamen we tot het volgende: Als een kind de eigen koers mag bepalen zal er keuze moeten zijn in het aanwezige materiaal. Als coachende leerkracht is het zicht hebben op de leerlijnen (die tot het behalen van de kerndoelen leiden) dan voorwaardelijk om te weten welk materiaal aansluit bij de ontwikkeling van dat kind. Voor het vakgebied rekenen ligt de vraag open met welke methodes en met welk materiaal er uiteindelijk gewerkt zal gaan worden. Om daarvoor tot een goede keuze –passend bij het concept- te kunnen komen is het dus wezenlijk om eerst zicht te hebben op de specifieke rekenleerlijnen (met zogenoemde 'mijlpalen' op kind- en leerkrachtniveau). Daarnaast is het wenselijk om als team helder te krijgen wat er onder een 'rijke, betekenisvolle, contextrijke omgeving' wordt verstaan, waarbinnen kinderen dan vervolgens hun eigen koers kunnen bepalen. Het hebben van kennis over de basisbehoefte autonomie (wat houdt het in, hoe verloopt die ontwikkeling?) is ook voorwaardelijk om goed handen en voeten te kunnen geven aan je eigen koers of om die ontwikkeling optimaal te kunnen begeleiden/stimuleren. De studenten worden betrokken in deze eerste kleine kenniskring bij het onderzoeksonderwerp. Ze geven aan dat ze het interessant vinden om dat thema voor het vakgebied rekenen verder uit te zoeken.

Tenslotte geven de leerkrachten aan dat de dinsdag als kenniskringmiddag slecht uitkomt. Dan zijn ze druk bezig met het maken van nieuwe, individuele weektaken voor de kinderen welke op DOK12 op woensdag ingaan. Besloten wordt om dan per keer naar een geschikte middag te zoeken en af te wijken van de planning zoals die door de grote kenniskring is vastgesteld, aangezien betrokkenheid en aanwezigheid van alle leerkrachten als basis geldt om gezamenlijk onderzoek te kunnen doen.

Na deze startbijeenkomst hebben Bettine en Simone op 3 oktober een voorlopige 'onderzoeksopzet' geschreven om deze voor te kunnen leggen op de volgende kleinekenniskringbijeenkomst. Per kenniskringbijeenkomst stemmen Bettine en Simone de agendapunten af en wordt de agenda aan de betrokkenen gemaild.

Gepleegde interventies:

BLAUW:

GROEN:

- samen mogelijke onderzoeksthema's verkennen
- onderscheiden en benoemen verschillende rollen en taken
- op zoek naar ander, meer geschikt tijdstip voor kleine-k.k.-bijeenkomsten
- agendapunten worden vooraf opgesteld en rondgestuurd door onderwijskundig leider en Hogeschool k.k.-lid

ROOD:

- ingaan op vragen van de betrokkenen
- betrokkenen bevragen op hun verwachtingen en wensen
- studenten worden vanaf het begin bij het proces betrokken

GEEL:

- verkennen en bepalen van onderzoeksonderwerpen start vanuit de missie van DOK12

Reflectie

De meerwaarde van de interventies was vooral dat zowel studenten als het hele team vanaf het begin betrokken waren waardoor een breed draagvlak voor het doen van onderzoek werd gecreëerd.

Bijeenkomst 2 Onderzoeksvraag definiëren

Op 21 november 2008 was er eerst tijd ingeruimd om van de studenten te horen wat ze van de 'onderzoeksvaardigheidendag' op Domstad hadden meegenomen. Ze hadden informatie gekregen over hoe een onderzoeksvraag te formuleren en konden een keuze maken om meer te leren over het opzetten van een interview of een observatie. Het was interessant, maar nog wat abstract, omdat het onderzoek op DOK12 nog op gang moet komen.

Bettine en Simone hadden voorwerk gedaan door begrippen uit het onderzoeksthema, die tijdens de eerste bijeenkomst waren genoemd, bij elkaar te zetten. Het onderzoek zou vorm kunnen krijgen rondom het concretiseren van begrippen als: betekenisvol leren/betekenisvolle context (waarbij recht wordt gedaan aan de basisbehoeften van kinderen; autonomie; relatie en competentie), leerlijnen, coachende houding leerkrachten (te koppelen aan onderzoek Yvette), het uitwerken van leerlijnen voor rekenen met het formuleren van mijlpalen voor kinderen zodat kinderen naar eigen tempo kunnen werken. Meervoudige intelligentie, hoe moet dat in dit onderzoek dan meegenomen worden? Het opstellen van een programma van eisen voor een geschikte rekenmethode en het maken van een keuze voor (een) nieuwe rekenmethode(s), daarin meegenomen dat volgens de visie van de school de methode niet meer als belangrijkste ordende beginsel wordt ingezet. Het inrichten van de omgeving, zodat kinderen hun eigen pad kunnen volgen. En zou het betekenisvol inzetten van toetsen (ontwikkelingsperspectief) ook wenselijk zijn. Deze punten werden gedeeld door de andere mensen. De (concept)onderzoeksvraag die daaruit naar voren kwam was: "Hoe zet je het vakgebied rekenen betekenisvol in, waarbij kinderen -gecoacht door leerkrachten- zo optimaal mogelijk hun eigen koers kunnen bepalen en werken aan de kerndoelen?" De studenten gaan de onderzoeksvraag nog nader bijstellen en voor een volgende keer komen tot uitwerking in deelvragen.

In de onderzoeksofzet was het volgende tijdspad voorgesteld (alle 8 stappen willen we immers in een jaar tijd kunnen doorlopen):

- Week 39: De aftrap. Kennismaken, verhelderen doel 'kleine kenniskring' en bepalen onderzoeksthema
- Week 40-42: Opstellen onderzoeksprogramma, beschrijven stap 1 uit onderzoekscyclus
- Week 43: Gezamenlijke ambitie en onderzoeksvraag bepalen kleine kenniskring
- Week 44: Terugkoppeling onderzoeksprogramma in grote kenniskring
- Week 43-47: Literatuuronderzoek door studenten, verzamelen informatie over leerlijnen en mijlpalen voor het vakgebied rekenen door leerkrachtenonderzoekers
- Week 47: Bespreken literatuuronderzoek en uitwerking stap 1 en 2
- Week 48: Collegiale consultatie met andere academische basisscholen; monitoren onderzoeksproces en bespreken mogelijke interventies
- Week 48 -.. : Ontwikkelen onderzoeksinstrumenten en verzamelen data.

De realiteit maakt echter een pas op de plaats noodzakelijk. We hebben nu tijdens deze bijeenkomst met name samen opnieuw het onderwerp verkend. Volgende keer moeten de onderzoeksvraag en uitwerking van stap 1 nog terug komen. Dit zal ook als 'presentatie' vooraf aan de studenten worden gevraagd. Op de agenda van vandaag stond eigenlijk het punt: studenten doen verslag van voortgang literatuuronderzoek, maar hier zijn de studenten nog niet mee aan de slag gegaan. De leerkrachtonderzoekers gaan ondertussen informatie verzamelen over leerlijnen en mijlpalen voor het vakgebied rekenen.

Op de vraag wie wat nodig heeft om verder te komen is het antwoord: tijd. Het doen van onderzoek, naast de prioriteit van alle dag om onderwijs te verzorgen en te werken volgens een nieuw concept, vraagt van alle betrokkenen tijd die er niet altijd is, doordat het opstarten van deze basisschool het maken van keuzes vraagt.

Gepleegde interventies:

BLAUW:

- studenten hebben informatie gekregen over hoe een onderzoeksvraag te formuleren en over het opzetten van een interview of een observatie
- analyseren welke begrippen in het kader van dit onderzoek gedefinieerd moeten worden

GROEN:

- onderwijskundig leider en Hogeschool k.k.-lid hebben eerste opzet gemaakt voor onderzoeksprogramma
- opdracht geven om op zoek te gaan naar literatuur
- opstellen tijdpad om alle 8 stappen van de onderzoekscyclus in een jaar te kunnen zetten
- verschuiven agendapunt 'verslag voortgang literatuuronderzoek' naar volgende keer
- afstemmen wie waarmee verder gaat

ROOD:

- studenten vertellen wat ze van het opleidingsaanbod over onderzoeksvaardigheden hebben meegenomen
- afstemmen of hetgeen in onderzoeksprogramma is beschreven wordt herkend door alle betrokkenen
- vragen wie wat nodig heeft om verder te komen

GEEL:

- vanuit DOK12-visie wikken en wegen hoe onderzoeksvraag geformuleerd moet worden

Reflectie

Studenten en leerkrachtonderzoekers krijgen zicht op wat er bij het doen van onderzoek komt kijken, zoals het formuleren van een onderzoeksvraag en verschillende onderzoeksinstrumenten. Blijven creëren van draagvlak door na te vragen of onderzoeksvraag en –opzet overeenkomen met de vraag van het team.

Bijeenkomst 3 Onderzoeksinstrumenten kiezen

Vooraf hebben Bettine en Simone besproken dat Bettine de conceptversie van het meerjarenplan gaat presenteren. Uit dat meerjarenplan kan het jaarplan en de schoolontwikkelingsagenda worden afgeleid. Maar door de planning met de teamleden en studenten te delen kan iedereen lezen hoe het onderzoek bijdraagt aan een ‘groter plan’.

Samen constateren we dat we de verwachtingen t.a.v. de voortgang van het onderzoek door de studenten moeten bijstellen. Ze werken hard, maar is het effectief? We hebben tussentijds nog geen verslag gezien en ook is de vraag in hoeverre de studenten gemotiveerd zijn tot het doen van onderzoek – en het steken van tijd daarin - naast het groeien en volop opgaan in het goed meedraaien in de groep? Spanning tussen: extern sturen en innerlijke drive (tja, op een school waar ‘eigen koers bepalen’ hoog in het vaandel staat). Conclusie: studenten met minder zelfsturing moeten we dus concreter begeleiden. Dat willen we doen door de stappen meer te gaan structureren en er per keer concreet op terug te komen. Maar goed, dan moeten we weten wat ze tot nu toe hebben gedaan. Voor volgende keer presenteren de studenten de uitwerking van ‘stap 1’, willen we horen wat ze met het interview hebben gedaan en welke instrumenten ze hebben bedacht bij de deelvragen. Simone zorgt dan voor een voorbeeld hoe van een hoofdvraag tot deelvragen en keuze van instrumenten te komen. En we gaan nadrukkelijk bronnen die de studenten kunnen raadplegen benoemen (het team, medestudenten op Hof ter Weide, boeken, rekencenten).

We moeten eerst dus horen wat er tot nu toe gedaan is om vervolgens te bepalen hoe verder.

Op 15 december opent Bettine de bijeenkomst met het verwijzen naar het meerjarenplan, dat inmiddels in conceptvorm gereed is. In dat plan komt naar voren dat het kenniskring-onderzoek daar binnen past. Vervolgens presenteren de studenten door middel van een powerpoint wat er aan informatie is verzameld.

Mooi om te zien dat de studenten de kern halen uit de bijeenkomst van de eerste keer. Bettine geeft aan dat doordat iedereen uit het team bij de eerste bijeenkomst (23-09-'08) is geweest het onderwerp breed wordt gedragen. Studenten geven zelf terug dat zo ook te ervaren (andere studenten kregen een opdracht 'opgelegd' en aan hen is gevraagd: "Zien jullie het zitten?"). Mooi om hen eigenaar van het praktijkonderzoek te zien worden. Ook door 'workshopdag onderzoeksvaardigheden (vanuit de Domstad)' is de studenten duidelijk geworden dat begrippen ook voor anderen duidelijk moeten zijn. Samen met leerkrachtonderzoekers wordt de leervraag bijgesteld door weghalen en/of toevoegen van woorden. Simone doet suggesties en geeft uitleg over de functie van deelvragen –zie hierboven– en Bettine neemt vervolgens de leiding weer over. Er ontstaat een fantastisch groepsproces: Iedereen zit naar voren, rode konen, gedreven. Spontaan worden er allerlei plannen gemaakt voor volgend jaar.

Gepleegde interventies:

BLAUW:

- afleiden schoolontwikkelingsagenda/-taak uit meerjarenplan
- bronnen voor studenten benoemen
- leervraag aanscherpen
- uitleg opsplitsen van leervraag in deelvragen en bepalen van onderzoeksinstrumenten

GROEN:

- studenten meer gaan bevragen/begeleiden
- al brainstormend plannen maken voor (onderzoek) volgend jaar

ROOD:

- bespreken verwachtingen van studenten
- studenten laten horen dat ze kern uit eerste bijeenkomst hebben weten te halen en geven aan gemotiveerd te zijn; eigenaarschap van het onderzoek wordt voelbaar breed gedragen

GEEL:

- vanuit DOK12-visie wikken en wegen hoe onderzoeksvraag geformuleerd moet worden

Reflectie

Duidelijk wordt dat de studenten een stok achter de deur nodig hebben voor de voortgang van het onderzoek en tips ter verdieping van het bronnenonderzoek willen hebben; die werden vervolgens geboden. Daarnaast worden studenten en leerkrachtonderzoekers aangezet om – met de schoolontwikkelingstaak (en het verder uitkristalliseren DOK12-visie) in het achterhoofd – samen de onderzoeksvraag en deelvragen scherper in beeld te krijgen. Zo wordt het eigenaarschap van het onderzoek opnieuw weer breed gedragen.

Bijeenkomst 4 Informatie verzamelen

De vierde bijeenkomst zou plaatsvinden op 27 januari, maar doordat beide studenten ziek waren, is besloten om de kenniskring te verschuiven. De leerkrachtonderzoekers hebben die middag wel benut om met Bettine informatie over de rekenleerlijnen en –mijlpalen uit te wisselen. De leerkrachtonderzoekers deelden hun ervaring met het doen van onderzoek. Het is best ingewikkeld om met de minimale informatie over het doen van onderzoek een onderzoek vorm te geven. Bettine geeft aan dit te onderkennen en zal dit meenemen naar de grote kenniskring en tevens vragen of het mogelijk is om een minicollege voor de leerkrachtonderzoekers te organiseren rondom het doen van onderzoek.

Op 24 februari wordt gestart met een korte terugblik op bezoek aan NOT. Er blijkt weinig materiaal te zijn over betekenisvol, contextrijk rekenen op de markt. Eerder lijkt de trend naar terug bij af; rekenen d.m.v. rijtjes. Samen wordt vastgesteld dat er vast wordt gehouden aan de visie om contextrijk, betekenisvol rekenonderwijs aan te bieden. Contact met Bazalt is gelegd omtrent de rekenleerlijnen en tevens via KPC Groep. Daarnaast is er contact gelegd met Bekadidact welke nog een methode zal gaan uitgeven. Er wordt een afspraak gemaakt met deze uitgever om op 13 mei elkaar te informeren over wensen t.a.v. de te ontwikkelen methode.

Leerkrachtonderzoekers geven aan dat er veel tijd is gestoken in zelf (onder)zoeken naar de mijlpalen en dan ligt het er ineens. Dit wordt als frustrerend ervaren, maar een ander geeft aan dat het je toch ook wat oplevert door het zelf uit te zoeken. Vorige keer, toen de kleine kenniskring door afwezigheid van studenten niet doorging, hebben de leerkrachtonderzoekers de door hen gevonden data uitgewisseld m.b.t. de rekenleerlijnen. ‘Met sprongen vooruit willen’ wordt verder bekijken. Daarnaast de vraag hoe er op Wittering.nl met de rekenleerlijnen wordt gewerkt.

Leerkrachtonderzoeker Toos geeft aan dat het ook tijd vraagt om de kinderen te leren leren.

Er werd gevraagd (interventie K.K.lid Domstad) aan de studenten of zij dit inmiddels (hebben zij die data? Nee, zorgen voor uitwisseling van gegevens ➡ nieuwe interventie) hebben voorgelegd aan/besproken met de rekenexpert op Domstad. Nee, nog niet gebeurd....

Bettine geeft aan dat er naast kleine kenniskringbijeenkomsten ook behoefte is om werkbijeenkomsten te plannen (interventie) om hier gericht mee aan de slag te gaan. Op 5 maart wordt een werkmiddag- en avond gepland. Op de vraag die vandaag op de agenda stond hoe het staat met het onderzoeksverslag (uitwerking stap 1 t/m 3)

geven de studenten aan de lay-out aangepast, begrippen uitgezocht en het interview uitgewerkt te hebben. 'Dat klinkt als veel werk verzet te hebben' (Willy). Bettine: "Hoe de vragen die we de vorige keer hadden vastgesteld terug laten komen? Hoe kunnen we jullie of elkaar volgen (wezenlijke, afsteminterventie)?"

Geconcludeerd wordt dat we (leerkracht- en studentonderzoekers e.a. leden) van elkaar niet weten waar we mee bezig zijn.

Simone: "Weten jullie nog welke deelvragen we hadden opgesteld? Hoe is het verslag inmiddels bijgesteld?"

Nee, daarover was ook verder niet meer gecommuniceerd.

Interventie: Zorgen dat iedereen vooraf het stuk kan lezen (dan kan van een kleine K.K.-bijeenkomst een werkbijeenkomst worden gemaakt).

Vervolgens worden de gevonden data, omschrijving van begrippen waar studenten informatie over zouden verzamelen, gedeeld. Kimberly leest theorie over meervoudige intelligentie voor.

Bettine: "Noem eens een kind waarop je dat kunt toepassen?" Dit om duidelijk te maken dat het er om gaat dat je theorie kunt toepassen op vertalen naar je onderzoek. Sabine vult Kim aan door de theorie te koppelen aan een eigen praktijkervaring.

Het verslag doen van literatuuronderzoek en gevonden informatie over leerlijnen en mijlpalen wordt verschoven, omdat er nog aanvulling/verdieping nodig is. De leerkrachten en studenten willen een extra werkbijeenkomst (23 maart) om tijd te hebben om dan dus de stap van het uitwisselen van data te laten plaatsvinden. Ze nemen het onderzoeksproces daarmee weer echt over! Op de vraag (Simone) wat we doen met het volgende agendapunt 'terugkoppeling verzamelde data naar deelvragen' stellen ze voor dat dat ook wordt meegenomen naar die werkmiddag.

Vervolgens is er tijd om door Willy en Yvette geïnformeerd te worden over voortgang van hun onderzoek.

Mooie voorbeelden hoe DOK12 dus in de breedte een 'academische basisschool' is!

Monitoren onderzoeksproces

Tussentijds heeft Bettine een gesprek met de studenten gevoerd over hun studievoortgang. Er bleken nog dingen van vorig jaar afgerond te moeten worden en de studenten voelden daardoor dus een enorme druk en weinig ruimte voor het onderzoek.

Aangezien het voor haar als directeur van belang is te weten of er nog gericht en op de gewenste manier wordt gewerkt aan de vooraf bepaalde schoolontwikkelingstaak - die dus 'vertraging' of in ieder geval een minder uitgebreide uitwerking lijkt op te leveren - en om er voor te zorgen dat het voor studenten te behappen blijft, heeft Bettine besloten om het onderzoek voor de studenten wat in te perken en hen om de week naar de voortgang te bevragen en gezamenlijk de te nemen stappen te bespreken. De studenten zullen zich richten op het verhelderen van definities uit het onderzoek en de leerkrachtonderzoekers gaan de leerlijnen en mijlpalen uitzoeken.

Deze onderdelen uit de onderzoeksvraag en het onderzoeken van de rekenleerlijnen en -mijlpalen lijken daarmee uit elkaar te worden gehaald. Simone geeft aan dat het wel

van belang is om een volgende keer met zowel de studenten als de leerkrachtonderzoekers af te stemmen of ze nog voor ogen hebben wat hun deel van het onderzoek moet opleveren en om elkaar wel te informeren.

De studenten worden gestimuleerd om juist op de opleiding aan vakdocenten hun gevonden beschrijvingen uit de literatuur voor te leggen. Ook de uitwerking van de onderzoeksinstrumenten vraagt om feedback. Het blijkt dat Sabine en Kimberly zelf niet gemakkelijk om feedback vragen en die (tweewekelijkse) stok achter de deur nodig hebben.

Wel zullen ze dan moeten laten zien, hoe ze vervolgens met de ontvangen feedback verder gaan.

Gepleegde interventies:

BLAUW:

- constateren dat hetgeen de studenten en hetgeen de leerkrachtonderzoekers aan het uitzoeken zijn nog niet is uitgewisseld/afgestemd
- leerkrachtonderzoekers wisselen gevonden bronnen m.b.t. rekenleerlijnen en – mijlpalen uit
- studenten benoemen opbrengst literatuuronderzoek
- inperken onderzoek(sdeel) voor studenten; uit elkaar halen deel van student- en deel van leerkrachtonderzoekers

GROEN:

- verplaatsen van k.k.-bijeenkomst
- tijd inruimen om elkaar te informeren over voortgang (deel)onderzoek
- extra werkbijeenkomst inplannen
- gesprek met studenten i.v.m. volgen studievoortgang
- afspraken maken met studenten waar en hoe feedback te vragen en hoe daar zelf mee verder te gaan

ROOD:

- uitwisselen hoe het doen van onderzoek wordt beleefd en waar behoefte aan is
- behoefte vanuit leerkrachtonderzoekers aan meer informatie over 'hoe onderzoek te doen'
- ruimte geven aan voortgang andere onderzoeken op DOK12 en horen wat er allemaal tegelijkertijd gebeurt

GEEL:

- op zoek naar contextrijk, betekenisvol rekenmateriaal blijft uitgangspunt voor het onderzoek

Reflectie

Duidelijk wordt dat het (deel)onderzoek van studenten en dat van leerkrachtonderzoekers niet meer op elkaar zijn afgestemd. Besloten wordt om voor studenten het onderzoek smaller te maken en los te koppelen van de data die door de leerkrachtonderzoekers worden verzameld – betekenisvolle rekenleermiddelen - om het voor studenten behapbaar en haalbaar te maken. Studenten gaan zich richten op begripsverheldering a.d.h.v. begrippen uit de onderzoeksvraag. Dat zijn ook de begrippen die inkleuring/-vulling geven aan de visie van DOK12.

Bijeenkomst 5 Betekenis verlenen

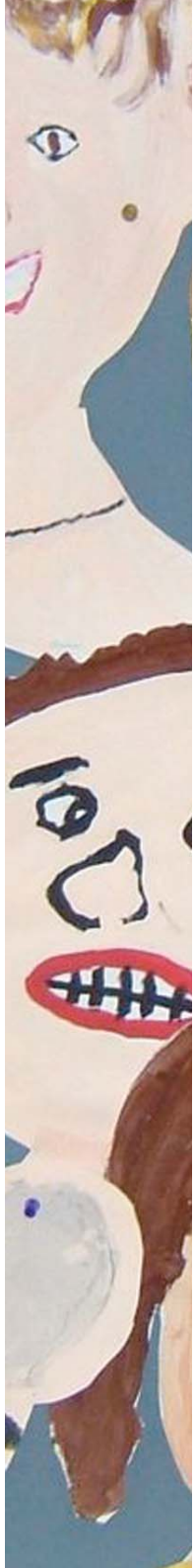
Op 21 april vindt de vijfde kenniskring plaats. Vorige keer zouden we al de data uitwisselen, maar daar

waren de studenten en leerkrachtonderzoekers toen nog niet goed aan toegekomen. Studenten geven aan na de laatste kenniskring veel gedaan te hebben. Ze hebben contact gehad met vakdocent, vragen opgesteld en gevraagd naar goede literatuur. Waslijst met literatuur meegekregen. Ze zijn nu bezig met het beantwoorden van de vraag "Wat is een leerlijn rekenen?" Ze geven aan blij te zijn met dat gesprek met de vakdocent, maar geven ook aan geleerd te hebben dat ze dat eerder hadden moeten doen. Verder zijn de studenten naar academische basisschool Hof ter Weide geweest en hebben daar a.d.h.v. kijkwijzer (tip van Bettine en door haar bekeken) gericht geobserveerd. Definities uit het onderzoek zijn opgestuurd naar vakdocenten voor feedback en worden verwerkt in een definitieve versie. Het stuk over coaching lijkt op het grote onderzoek van Yvette. Yvette stelt voor om een deel van haar onderzoek uiteindelijk op te nemen in het onderzoeksverslag.

De studenten hebben nu weer meer grip op hun onderzoek en kunnen aangeven op welke wijze en m.b.v. welke onderzoeksinstrumenten zij data hebben verzameld (bronnenonderzoek, interview met Bettine en observaties op HtW).

Na de meivakantie willen de studenten nog een interview houden per leerkracht over wat ze denken over 'betekenisvol leren' (gebaseerd op eerder gesprek met leerkrachtonderzoeker Marlous). Ze zullen de volgende dag een rooster ophangen voor die interviews. Bettine geeft aan vooraf de interviewvragen te willen zien. Simone heeft daar enkele weken geleden feedback op gegeven, maar nog geen bijstellingen gezien.

De leerkrachtonderzoekers zeggen dat ze de afgelopen weken niet verder gewerkt hebben aan het uitzoeken van de rekenleerlijnen en -mijlpalen. Maar er zijn inmiddels wel contacten gelegd met uitgeverijen (Bekadidact en Thiemen-Meulenhoff) die hen op 13 mei komen informeren op welke wijze er in hun (nog te ontwikkelen) methodes wordt uitgegaan van de rekenleerlijnen. De leerkrachtonderzoekers blijken - min of meer bewust -

ook in de klas zelf bezig te zijn geweest met het werken met de rekenleerlijnen. Door onderling uit te wisselen blijkt het onderzoek toch meer te leven dan men vooraf dacht. Bettine stimuleert hen om, als het nog niet meteen lukt voor alle kinderen uit de groep, dan voor een paar kinderen per keer steeds de doelen waar ze aan zullen gaan werken te benoemen. Zo, en d.m.v. een reflectieblad, instructie vooraf en een reflectiekring, verzamelen de leerkrachtonderzoekers in de eigen praktijk ook data over hoe te werken met de rekenleerlijnen/-mijlpalen. Vraag/interventie: gebeurt dat dan wel systematisch genoeg? Komt dat terug in het onderzoeksverslag als studenten niet dat stuk hoeven te integreren?

Aan de fase van gezamenlijke betekenisverlening – agendapunt – zeggen ze nog niet toe te zijn; nog niet alle data zijn verzameld. Op Simone's vraag in hoeverre de studenten en leerkrachtonderzoekers elkaar nodig hebben om verder te kunnen, volgt een pragmatisch antwoord. De studenten zitten met een einddatum waarop het verslag op Domstad ingeleverd moet worden. Maar omdat het onderzoek (uitwerking van de deelvragen) uiteen dreigt te vallen door er in aparte groepen aan te werken, vraagt Simone wat voor een 'eindproduct' ze willen opleveren?

Studenten stellen dat hetgeen er in de hoofdvraag staat voor de resterende tijd teveel is gevraagd. Bettine geeft aan dat het daarom heel belangrijk is om er nu dus samen opnieuw naar te kijken en verwachtingen uit te spreken.

De leerkrachten zien het liefst een concreet product, zodat je ermee aan de slag kunt. Het gaat dan niet om de leerlijn rekenen, maar om een 'checklist-achtig' iets vanuit de theoretische onderbouwing. Waar moet je rekening mee houden bij het kiezen van rekenmateriaal passend binnen de visie en werkwijze van DOK12? De vraagstelling moet dus aangepast worden: Wat kun je nu nog waarmaken, hoe zou je 'm specifieker kunnen maken? Het advies aan de studenten is om dat te doen en de aanpassing, het verloop van dit onderzoeksproces, ook te beschrijven in hun verslag.

Wat wil Bettine in haar rol van directeur? Ze geeft aan dat ze gaandeweg heeft ontdekt dat ze als school niet zelf moeten gaan ontwikkelen. Op basis van het advies van studenten (n.a.v. literatuur, interviews en bezoek HtW) en de presentaties van de uitgeverijen zullen ze kiezen of ze gebruik maken van materiaal dat er al ligt en/of (samen met hen) door uitgeverijen nog ontwikkeld gaat worden.

Duidelijk is dat de leerkrachten het allemaal anders willen dan hoe er nu met Pluspunt wordt gewerkt. Ook is er de wens om samen uit te spreken hoe volgend jaar dan voorlopig toch nog met Pluspunt door te gaan (omdat het niet lukt om voor volgend jaar al het nieuwe materiaal gekozen en ingezet te hebben). Dat afstemmen vinden ze erg wenselijk om te voorkomen dat ze anders allemaal een eigen koers varen. Boeiend – en een eyeopener voor iedereen – was om tijdens deze kenniskring te horen hoe iedereen in de eigen groep met het rekenen aan 't experimenteren is.

Voorstel van Bettine is om de presentaties af te wachten en dan te komen tot een uitspraak over welke richting ze opgaan. Het onderzoeksverslag van de studenten wordt daarbij dan gebruikt als richtlijn.

Het verloop van deze kenniskring vraagt van studenten een heroverweging van hun interviewvragen aan de leerkrachten. Op welke vragen willen jullie als team antwoorden hebben? Reacties zijn: Wat maakt iets voor jou een goede rekenbron?

Wat mis je nu en wat gaat al wel goed (in de huidige klassenpraktijk)?

Dat zouden de studenten in hun interview moeten zien te verwerken. "Ja maar, dan moeten wij ons interview aanpassen." "Ja, je moet altijd opnieuw kijken of de vragen nog passen in het proces." "Oké, nu kunnen we wel doelgerichter en concreter aan de slag met het interview."

Conclusie van die middag is dat aan het eind van dit schooljaar de opbrengst moet zijn: Oriëntatie op/verkennen van rekenmiddelen en komen tot kijk-/keuzewijzer. Volgend jaar keuzejaar en pilot. En het jaar daarop implementeren. Dus eerst : oriënteren, dan experimenteren (afhankelijk van keuze mee ontwikkelen Thieme Meulenhof) en dan implementeren.

De vraag blijft onderzoeken wanneer er dan een keuze gemaakt zal worden voor welk materiaal/uitgeverij ze willen kiezen. Bettine begrijpt die behoefte en daarom maken ze

Gepleege interventies:

BLAUW:

- studenten vertellen welke bronnen ze hebben geraadpleegd en wat daaruit naar voren is gekomen
- leerkrachtonderzoekers laten horen hoe deelname aan dit onderzoek(sproces) hun handelen in de praktijk nu al beïnvloedt
- al doorvragend vaststellen dat een 'checklist' een wenselijk eindproduct is

GROEN:

- a.d.h.v. agendapunten uitwisselen wat er tussentijds is gedaan en verzameld
- interviews met leerkrachten moeten nog worden afgenomen en ingepland
- punt van gezamenlijke betekenisverlening wordt verschoven
- concrete punt – hoe tot keuze van rekenmateriaal te komen – inplannen voor volgende keer

ROOD:

- studenten ervaren ontvangen feedback als ondersteunend en geven aan zelf eerder om feedback te moeten vragen
- studenten hebben weer meer grip op het onderzoek(sproces)
- opnieuw ruimte geven aan verwachtingen en wensen

GEEL:

- gerichtheid blijft om het onderzoek te laten gaan over: waar moet je rekening mee houden bij het kiezen van rekenmateriaal passend binnen de visie en werkwijze van DOK12?

meteen een afspraak (groen) om daar concreet op terug te komen. 24 Juni zal worden besproken of ze al een keuze kunnen maken of zo door 'hobbelen' met rekenen, maar in ieder geval wel uitwisselen hoe ze nu al kunnen werken met de rekenleerlijnen (bijvoorbeeld het benoemen van de leerdoelen, zoals dat vandaag naar voren kwam) en de stapjes naar elkaar benoemen. Dan staat ook op de agenda om samen te bespreken wat de middag met uitgevers en het stuk van de studenten hen heeft opgeleverd en welke conclusies daar voor het nieuwe jaar uit te halen zijn.

Reflectie

Het is nodig om samen te formuleren wat de opbrengst van het (deel)onderzoek van de studenten zou moeten zijn aan het einde van dit schooljaar, om zo het onderzoek meer concreet en voor hen afgebakend te maken. Dus samen moeten we opnieuw en nog concreter benoemen wat de schoolontwikkelingstaak en behoefte van de school is.

Bijeenkomst 6 Gezamenlijke betekenisverlening, consequenties vastleggen, actie ondernemen en evaluatie.

Gestart wordt met een presentatie van de studenten. N.a.v. vorige k.k.k. hebben ze de onderzoeksvraag bijgesteld en is er nog een interview gehouden met de leerkrachten. Er is in beeld gebracht wat de leerkrachten verstaan onder 'betekenisvol leren'. De leerkrachten herkennen zich in de samenvatting. Willy herkent veel van de antwoorden in hetgeen zij voor haar onderzoek – welke competenties heb je nodig op DOK12 – heeft verzameld.

Er wordt aan het team gevraagd in welke vorm de leerkrachten de handreiking voor het kiezen van betekenisvol materiaal voor rekenen willen hebben. Men wil in ieder geval een handreiking met per punt de onderbouwing. Daarnaast komt de behoefte naar voren om het materiaal dat er op DOK12 is in te delen naar meervoudige intelligenties. Maar alleen een lijst met een indeling is niet voldoende, kinderen blijken zelf nog niet voor een andere insteek te kunnen kiezen als er geen verdere uitleg bij is. In het team leeft dus nog steeds de behoefte om verdiepend met het werken met meervoudige intelligenties aan de slag te gaan.

Studenten geven aan dat zij stap 6 en 7 dus op bovenstaande manier hebben ingevuld (hoort eigenlijk bij stap 3-4). Zij beperken zich tot aanbevelingen hoe materialen betekenisvol bij rekenen in te zetten.

Het concreet betekenisvol inrichten van de leeromgeving voor rekenen blijkt te hoog gegrepen voor een jaar. Met Bekadidact en Meulenhof lopen nog afspraken, maar op korte termijn ligt er geen geschikte methode. Een leerkracht stelt de vraag hoe ze dan de komende vier jaar gaan overbruggen. Hoe maken we rekenen tot die tijd betekenisvoller? Dat wordt besproken op de vergadering op 24 juni.

Bijvoorbeeld naast instructies aan de slag gaan met thema's, maar het vraagt

heel wat van leerkrachten om dat te gaan ontwerpen. De zienswijze die het team in Beijing heeft opgedaan moet ook nog meegenomen worden. Ze geven samen aan dat dat tijd nodig heeft.

Wel belangrijk om in een meerjarenplan uit te zetten hoe gaandeweg rekenonderwijs betekenisvoller te maken. Er lag in oktober een algemeen meerjarenplan, maar dat moet nog verder geconcretiseerd worden. Dit kenniskringonderzoek is een verkenning geweest, waaruit aanbevelingen zullen komen. Volgende week gaan ze hier tijdens een teamvergadering verder op in.

Complimenten van de onderwijskundig leider: er liggen mooie definitives om de visie van DOK12 concreter te maken, het heeft de school waardevolle informatie opgeleverd.

Bovendien is het opdoen van ervaring met onderzoek al een meerwaarde op zich geweest, ook voor het team. Daarnaast vroeg het opstarten van een nieuwe school veel extra tijd, waardoor ruimte voor het doen van onderzoek beperkt was.

Gepleegde interventies:

BLAUW:

- studenten benoemen opbrengst literatuuronderzoek en data n.a.v. interviews.

GROEN:

- a.d.h.v. agendapunten tijd ingeruimd om elkaar te informeren over voortgang (deel) onderzoek
- tijdens vergadering op 24 juni moet nog verder worden besproken op welke wijze volgend schooljaar het team binnen rekenen toch al betekenisvoller kan gaan werken
- onderwijskundig leider geeft aan dat er volgend jaar maximaal voor 5 kenniskringbijeenkomsten ruimte is binnen de jaarplanning
- volgend jaar zijn er trainingen ingepland voor leerkrachtonderzoekers

ROOD:

- studenten krijgen complimenten over de informatie die ze voor de school hebben uitgezocht
- team bevroegd hoe het doen van onderzoek werd beleefd en wat volgend jaar behouden/veranderen
- nagevraagd welke wensen er leven over invulling kleinekenniskringbijeenkomsten volgend schooljaar

GEEL:

- visie is verder geconcretiseerd: onderzoek levert beschrijving op van betekenisvol leren volgens DOK12

Reflectie

De onderwijskundig leider koppelt aan de studenten terug dat het verhelderen van begrippen uit de onderzoeksvraag en de DOK12-visie, van meerwaarde is voor de school. Duidelijk is ook dat de eigenlijke onderzoeksvraag te hoog gegrepen was om in een jaar - naast alle ontwikkelingen op DOK12 als startende school en de onbekendheid met het doen van onderzoek - bereikt te willen hebben. Er wordt vervolgoverleg gepland om nog te bespreken hoe volgend jaar een slag gemaakt kan worden om dan toch ook al wat betekenisvoller met rekenen te gaan werken.

Terugblik op de kleine kenniskringbijeenkomsten

Hoe hebben jullie het onderzoeksmatig werken aan een schoolontwikkelingsdoel – m.b.v. de onderzoekszyclus (zie bijlage) - ervaren?

Interessant, maar wel tijdrovend. Vraag kleiner houden de volgende keer.

Realistische doelen stellen voor een jaar. Hoe gaan we het rekenonderwijs inrichten op DOK12? Hoe kun je dat kleiner maken? Dus meer en concrete deelstappen benoemen. Anders het gevoel 'dat kunnen we nooit bereiken in die tijd' en dat levert stress op.

Volgend jaar samen bewaken dat het doel SMART is en kunnen we dat ook beter, omdat we nu hebben ervaren wat het doen van onderzoek inhoudt – is dus de opbrengst van dit jaar - en wat reëel is om gedurende een jaar aan te werken (naast de lopende en opstartzaken). De grote vraag als streven blijven houden, maar per jaar komen tot concrete doelen.

Het werd als erg nuttig ervaren om met het hele team na te denken over hoe rekenen vorm te geven. Dus zeker hiermee verdergaan; anders 'gevaar' om aan Pluspunt vast te blijven zitten.

Wat waren de verwachtingen vooraf van de kleine kenniskringbijeenkomsten?

Niet zoveel verwachtingen, lastig om aandacht erbij te houden, tempo was laag, zoekende naar wat de bedoeling was. Als je het niet duidelijk voor ogen hebt, haak je ook af: al vanaf het begin het gevoel 'er zal wel niet heel veel concreets uit komen', terwijl ik juist wil dat er iets uitkomt om morgen al mee verder te kunnen. Doel is niet voor iedereen even functioneel (net als bij de grote kenniskring). Toen de taken concreet waren voor het team: bijvoorbeeld methodes, leerlijnen. Toen waren ze er wel bij betrokken. Naast de stappen doorlopen, moet er dus ook steeds een inhoudelijk punt per keer komen.

Blanco ingestapt, wel interessant (juist wel achtergronden willen weten, delen) maar tijdrovend. Systematisch aan het werk en planmatig aan het werk gaan, vind ik wel een meerwaarde. Wel behoefte aan verdieping van de dagelijkse praktijk vanuit verschillende bronnen. Vooraf hoge verwachtingen, omdat zowel studenten als

leerkrachten mee zouden doen met het onderzoek. Er was daarvoor een splitsing gemaakt wie met welke deelvraag aan de slag zouden gaan. Studenten gingen begrippen uit onderzoeksvraag opzoeken en leerkrachtonderzoekers zouden met de inhoud verder gaan. Vervolgens zouden die data dan in de kenniskring uitgewisseld worden. Echter, het definiëren van de begrippen duurde langer dan gepland. De leerkrachten zijn op andere momenten informatie gaan zoeken om toch verder te gaan met het verzamelen van informatie over materialen voor rekenen. Afstemming kwam tijdens de kenniskringbijeenkomsten niet meer goed naar voren en op een gegeven moment heeft onderwijskundig leider met de studenten besloten om hun onderzoek te beperken en de studenten en leerkrachtonderzoekers niet meer afhankelijk te laten zijn van elkaars data.

Welke interventies waren effectief voor het onderzoeksproces?

Tijd geven voor discussies om grip te krijgen op schoolontwikkeling. Tussentijdse - tweewekelijkse - afspraken tussen onderwijskundig leider en studenten om hen te begeleiden, aan te moedigen. Stok achter de deur en nodig om te horen dat ze dingen goed doen. Dus, naast begeleiding op het doen van onderzoek (studenten en team trainen door opleiding) als onderwijskundig leider het hoe te werken aan schoolontwikkelingstaak blijven monitoren. Koppelingen naar de praktijk en bespreken wat dat deel van het onderzoek betekent voor het handelen in de klas, de bouw, de volgende dag.

Wensen voor invulling kleine kenniskringbijeenkomsten volgend jaar:

- Schoolontwikkelingsagenda vertalen naar concrete schoolontwikkelingstaak/-taken. Vanuit meerjarenplan realistische doelen stellen voor een jaar. Concrete deelstappen benoemen.
- Meer (inter)actie tijdens bijeenkomsten en op zoek naar zinvolheid voor deelnemers om erbij te zijn. Dus welk belang heeft ieder lid van de kenniskring bij het doen van onderzoek, maar ook wat is er per bijeenkomst 'te halen' en te brengen (als team, maar dus ook per individu)? Als einddoel duidelijk en concreet is, zou dat al meer betrokkenheid op kunnen leveren
- Agenda en invulling minder 'abstract' maken. Schrijven in termen waar ze op dat moment mee bezig zijn en onderzoekstermen/-stappen vertalen naar specifieke school-situatie
- Uitwisseling van data, echt kennis delen, samen ontwikkelen. Dat is ook de bedoeling van de kleine kenniskring, maar daar is ook voor nodig dat er eerst data gezocht worden. Hoe daar tijd voor in te ruimen naast de kenniskringbijeenkomsten? Of komt het dan toch op studenten aan?
- Balans tussen theoretische en praktische invulling. Verdieping en achtergrondinformatie zeker interessant, maar er moet ook vooral een praktische uitwerking uit voortvloeien. En de meer theoretische besprekingen op een studiedag te plannen? Aan het eind van de dag ben je met je aandacht gericht op het werk van die week, de volgende dag.
- Door minder kleine kenniskringbijeenkomsten stappen anders te clusteren, in te plannen?

COLOFON

Met dank aan alle deelnemers van de kleine kenniskring!

Auteurs:	Bettine Bakker en Simone de Koning
Eindredactie:	Marja van den Eijnden
Fotografie:	VANDIJK Communicatie & Projectbegeleiding
Vormgeving:	Mirjam Roest www.quasigrafisch.nl , Bilthoven

Academische basisschool
Utrecht - Amersfoort

De Academische basisschool Utrecht Amersfoort is een initiatief van de Katholieke Scholenstichting Utrecht (KSU) en de Stichting Katholiek Primair Onderwijs Amersfoort en omstreken (KPOA), in samenwerking met Hogeschool Domstad en KPC Groep.

September 2009

www.academischebasisschool.nl

